

הלכות שבת סימן שעב

רמא באר הגולה

ג שם ע"ח ד שם
בבבבבא [ע"ז] ה שם
בבבבבא ותוספות שם
ו תרא"ש בשם ר"ם
אהא דאצטבא על
גבי אצטבא שם

זה מקנגד זה (סד) שלשה, אם הכתל רחב ארבעה (סה) עדין חשובים קפתח, ואם אינו רחב ארבעה לא חשיבי קפתח. באיזה סלם אמרו, קש"ש בו (סו) ארבע שליכות, אכל (סז) פחות מקאן לא, אלא-אם-גן ורועותיו ושליכותיו (סח) קבדות, שאז קבדו קובעו. (סט) ואם אין הכתל גבוה (ע) אלא עשרה וזוקף *סלם גבוה (עא) שבעה ומשהו (עב) במשך ארבעה (עג) אצל הכתל, מתירו בין (עד) להשתמש עליו בין לערב יחד, בינו שלא נשאר שלשה עד ראש הכתל. יצקר חוליא מראש הכתל למעט מגבה עשרה, אם יש בה (ג) (עה) משך ארבעה מהני, בין לעשותו קפתח לערב יחד בין לענגן (עו) שיכול להשתמש בכל הכתל, ואם אין בו ארבעה אינו חשוב קפתח לערב יחד, וכן אינו מועיל להשתמש (עז) בכל הכתל, שאינו משתמש (עח) אלא כנגד (ד) המקום שנתמעט: ט (עט) הנה אצטבא למטה אצל הכתל למעט מגבה עשרה, אם יש בה ארבעה ארץ במשך הכתל (פ) ובולטת ארבעה, (פא) מועיל להשתמש בכל הכתל, (פב) *אכל אינו חשוב קפתח לערב

באר היטב

(ג) משך. פרוש. ברחב ארבע, כמ"ש ריש הסעף, אלא ילא בעי ד' על ד, מגן-אברהם: (ד) המקום. עין ט"ו:

באור הלכה

* סלם גבוה שבעה ומשהו וכו'. האלהו וזאת דבק מדין זה דסלם המצרי שהוא קל גס-כ"ן מתיר, והביא מזה סעמא לשיטת רבנו שמואל דלא בעינן ארבע שליכות, עין שם. אכן לפי דעת הרבה פוסקים שפליגי על רבנו שמואל וסמך השור ושלחן-ערוך נוטהו, על-כרחו דבנה גס-כ"ן מרי שהיה בו ארבע שליכות או שזרועותיו ושליכותיו קבדות, וכו': * אכל אינו חשוב קפתח לערב יחד. עין בבאור הג"א ובשאר אחרונים, והטור ושלחן-ערוך סתמו כשני הפרושים שהובא ברא"ש לחמ"כ⁶⁷. והנה בבית-יוסף תפס על הטור בזה, ומכל מקום בשלחן-ערוך סתם בזה דהטור בזה. ועין באבן העזר שפחה גס-כ"ן על הטור ושלחן-ערוך, לפה סתמו בן להלכה שאינו מועיל לערב יחד, ובאמת רב הפוסקים סתמו בזה להקל, דכונת הגמרא הוא אפילו לעינו לערב יחד, כפרשו ר"י בעל התוספות, הלא תפס הרמב"ם, וכמו שהובא בבית-יוסף, והרשב"א, וכן מצאתי גס-כ"ן בפרש רבנו חננאל, וכן באור זרוע גבי ענגא דקפה ספל בשם רבנו שמואל, עין שם וליבר בחדושי

משנה ברורה

(לט) ומנ"י שהסלמות מגיעין לראש הכתל⁶⁴ או על-כל-פנים בפתח משלשה טפחים סמוך לראש⁶⁵, וכדלקמה: (סד) שלשה. טפחים, והוא הדין אפילו אם הנה מפלג טובא [גמרא]: (סה) עדין חשובים קפתח. דכיון שהוא רחב ארבעה טפחים בעביו, נוח להשתמש עליו⁶⁶. (מ) ויכול להוליד מסלם לסלם דרך הכתל: (סו) ארבע שליכות. דסלם בנה מסתמא הוא כבד⁶⁷, (מא) ואינו נוטלו משם בשבת (מב) מחמת כבוד⁶⁸ על-כן הוא חשוב קפתח: (סז) פחות מקאן לא. (מג) שנוח לטול משם בשבת, הני כמי שאינו. ופשוט דאם הוא קבוע במקמרים לכתל, אפילו אין בו ארבע שליכות חשוב קפתח: (סח) קבדות. יותר מקפי הרגיל ואינו נוח לטול משם: (סט) ואם אין וכו'. בא להוסיף כאן, דאף בסלם זקוף שקשה לעלות עליו⁶⁹ אל ראש הכתל סגי: (ע) אלא עשרה.

דאם הוא גבוה יותר מצ"ע טפחים לא סגי בשבעה ומשהו, אלא בכדי שיהיה הסלם מגיע ברוח שלשה טפחים סמוך לראש הכתל: (עא) שבעה ומשהו. ולא נשאר עד ראש הכתל רק פחות משלשה, ואמרין לכו: (עב) במשך ארבעה. אסלם קאי, (מד) שיחזיק משך רחבו ארבעה טפחים, וכב"ל בריש הסעף, ומשום דזהו שעור פתח, והעומדים של הסלם שתקועין השליכות בהן גס-כ"ן (מה) בעצמיהו על שיעור זה, (מו) ועבי השליכות אין בהן שיעור: (עג) אצל הכתל. אדלעיל קאי, ורוצה לומר, שזוקף אצל הכתל בשנה ושתינו במשך ארבעה טפחים. וכתב במאמר-מרכיזי, דשעור זה של שבעה ומשהו הוא דנאקא קשעומד בוקיפה, (מז) אכל אם מצמידו באלכסון צריך שיחזיק יותר לפי ערך האלכסון, והערך שיהיה ראש הסלם בחוף שלשה טפחים סמוך לראש הכתל: (עד) להשתמש עליו. מקלי הבית - כשלא עשה (מח) אלא סלם מצד אחד, ולערב יחד - כשהעמידו סלם משני הצדדין: (עה) משך ארבעה. ורוצה לומר, (מט) המקום שנתמעט מגבה עשרה טפחים יש בו ארבעה טפחים במשך הכתל: (עו) שיכול להשתמש בכל הכתל. לכאורה אם לא ערכו יחד אלא כל אחד בפני עצמו, הלא אוסרין זה על זה להשתמש על ראש הכתל מקלי הבית? ויש לומר, לעדיין (י) קתני, דמה שקבת 'לערב יחד' מנ"י שנתמעט בן כל עבר הכתל ונעשה קפתח לשניהם, ומה שקבת 'שיכול להשתמש בכל הכתל' מנ"י שלא נתמעט בכל עביו אלא בצד אחד⁶⁰ במשך ארבעה טפחים, ונעשה לנה תשמישו בנחת למי שנתמעט מצדו, שנוח לו לעלות במקום המעט וממנו יעלה על ראש כל הכתל, ולהשני תשמישו בקשה. ועין בבית-מאיר שקבת דאינו מתר אף למי שתשמישו בנחת אלא אם-כן יש במקום שנתמעט מעביו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים⁶¹, עין שם טעמו⁶²: (עז) בכל הכתל. בכלי הבית, ומנ"י שהכתל היה רחב ארבעה טפחים, דבפתח מזה מתר בכל גווי להשתמש בכל הכתל, וכדלעיל בסוף סעף ו: (עח) אלא כנגד וכו'. ששם הוא תשמישו בנחת. (מא) שעומד בקרקע ומשתמש⁶³, אכל אינו נוח לעלות דרך עליו לראש הכתל הואיל ואין בו ארבעה כמש"כ: ט (עט) בנה אצטבא וכו'. אכל אם לא נתחבר להקרקע מערב-שבת (נז) לא מהני, דהני דבר הגשל בשבת ואינו ממצטו: (פ) ובולטת ארבעה. דהינו שהיא ארבעה טפחים על ארבעה טפחים⁶⁵. ולענגן גבה, משמע דאפלו כ"ה שהיא סגי, כמו בסמוך סעף יו"ד, כל שנתמעט על-ידי-זה הכתל מצ"ע טפחים ממנה ולמקלה: (פא) מועיל להשתמש בכל הכתל. להעלות עליה מקלי הבית, שהני נוח לעלות דרך עליה על ראש הכתל הואיל ואין ממנה לראשו גבוה עשרה. וכל זה כשלא עשה אצטבא רק אחד בצדו, (מב) אכל אם גם השני עשה בן מצד השני, נעשה הכתל לשניהם תשמישו בנחת ושוב חזרין ואוסרין זה על זה להשתמש בכתל: (פב) אכל וכו' לערב יחד⁶⁶. הנינו, אפלו עשה בן

שער הציון

(לט) מאמר-מרכיזי: (מ) פוסקים: (מא) גמרא: (מב) אף-על-פי שצ"ח לשלו אחר השבת ורשב"א⁶⁴: (מג) רש"י: (מד) מגן-אברהם ושאר הרבה אחרונים, דלא בעלת-שבת: (מה) תוספות-ירושלים בשם הירושלמי. עוד כתב עין בשם הירושלמי, דשעור שצריך לגבה הסלם הוא עד השליכה העליונה, ואף שהעומדים גבוהים יותר למעלה אין מועילים להשלים השעור: (מו) דלא בעינן שיהא בלישת רחבן ארבעה טפחים, ובכל-שהוא סגי ומגן-אברהם, וכן פסקו הרבה ראשונים, דלא נדעת הרשב"א בעבודת-הקדש דכתב שאם הסלם זקוף בשנה צריך שיהא רחב השליכה ארבעה על ארבעה כמו באצטבא: (מז) וכן משמע ברבנו יצחק: (מח) אחרונים: (מט) אחרונים: (נ) פרישה ופירמגדים והג"ח: (נא) לבוש. ועין בסוף סעף ח שכתב שם התר להשתמש כנגד המקום שנתמעט, משום דכיון דלא גבוה עשרה טפחים [אינה רחבה ארבעה] לאו רשתא היא⁶⁴, ולטעם זה מתר נגד הפתח אפלו כשנתמעט מגבה עשרה טפחים משני הצדדים כשניו רחב כמש"כ ארבעה טפחים: ומשלחן-ערוך הג"ח לכאורה לא משמע כן, עין בסוף סעף יב, וצריך עיון: (נב) ואפשר דאם היתה גסה וכבדה שאין דרך לטלטה, מהני, כמו בסלם שבבבל דאמרין בבבבבא שפכדו קובעו: (ג) בן מוכח מבית-מאיר בסעף ח, עין שם:

מילואים

הַלְבוֹת שֶׁבַת סִימָן שֶׁבַע

המשך מעמוד הקודם

[משנ"ב ס"ק כב]
תְּחִלָּה¹⁸].

18) ואם כשעירבו תחילה היתנו שהעירוב יחול גם לכל מי שיתוּסַף בחצר, כתב הכף החיים (ס"ק כא) שאף אם בא לדור לאחר שעירבו יכול להעביר פיתו לחצר אחרת, והעירוב יחול על כל בני החצר.

[משנ"ב שם]
לא תֵּל הָעֵרֹב לְמִפְרָעוֹ¹⁹].

19) וכן אם קודם שעירב עם בני חצירו כבר נשתתפו במבוי, כתב בשו"ת הרא"ש (כלל ס"א ו') שאפילו אם יחזור ויערב עם בני החצר אין זה מועיל לבני המבוי, משום שאין השיתוף חל למפרע, וצריך לחזור ולעשות שיתוף עם בני המבוי. אמנם יכול לחזור ולסמוך על מה שנתן שיהיה לשם שיתוף, כמבואר במשנ"ב כאן.

[משנ"ב שם]
דְּלֵא גֵרַע מְגַי חֲבוּרָה שֶׁסִּכְמוּ עַל הַפֶּת שֶׁעַל הַשְּׁלֶחָן²⁰].
20) אמנם, שם (ס"ק עב) מבואר שאין צריכים לסמוך במפורש על הפת שעל השולחן, אלא כיון שהבעל הבית הזמין אותם לאכול משלו יש להם זכות בה, ועל כן אם הפת קיימת עד לאחר בין השמשות סומכן עליה משום עירוב.

הראשונה הוא רק על ידי העירוב, וכשמוליכים את פת העירוב למקום אחר וקונים את דירתם באחד מבתי החצר השניה ביטלו בזה את עירובם הראשון, שהיה עקרו דירתם מבית זה, וכשטל עירובם בטלה התחברותם. אלא שכך היא תקנת חכמים ששני העירובים יהיו קיימים, שהעירוב הראשון מחברם להיות חבורה אחת, והעירוב השני קובע את מקום דירתם. ואף על פי שכל ענין העירוב הוא לקבוע מקום דירתם, מ"מ יכולים לקבוע דירתם בהרבה מקומות כפי ענין תקנת חז"ל.

17) אכן, כתב הערוך השלחן (ס"ח) שצריך להודיע לכל בני החצר שמערב עם בני החצר השניה. ואינו דומה למערב בחצרו שיכול לזכות לכל בני החצר ואין צריך להודיעם, משום שלערב בחצרם זכות הוא להם, שיוכלו לטלטל בה, אבל לערב עם חצר אחרת, יתכן שלא נוח להם להרבות בדיוורים.

עוד כתב שם, שכשעושים עירוב לשתי חצרות יחד צריך לברך על מצות עירוב [אף על פי שכל חצר כבר עירבה לעצמה], משום שזהו עירוב אחר. ובנוסף העירוב יאמר, בהדין עירובא יהא שרא לנא לטלטל מבתי שתי החצרות מבית לבית ומבתים לחצרות ומחצרות לבתים וכי' [ראה שו"ע לעיל ס"י שסו סט"ו ומשנ"ב שם ס"ק פג, נוסח העירוב].

הַלְבוֹת שֶׁבַת סִימָן שֶׁבַע

המשך מעמוד רמ

איסור סתירה, כתב העצי אלמוגים (ס"ק טו), שנחשב כאילו החלק פתוח, ויכולים לערב יחד.

[משנ"ב ס"ק מ]
כִּי אִם בְּשִׂאָרֵי קִתִּים שֶׁבְּחִצְרוֹת³¹].

31) ומ"מ, אף כשכל חצר עירבה לעצמה, מותר לטלטל כלים ששבתו בבית האמצעי לכל אחד מהחצרות, ואין אומרים שהבית האמצעי אינו יכול לקבוע דירתו בשתי מקומות. [ולעיל ס"ק כא הבאנו דברי החזו"א בענין זה].

דינה כחלון, כיון שכל קרקע הבית נחשב כמלא. ורבינו יהונתן (שם כד, א ד"ה לול) ביאר, שצדדי הספק הם, האם רק סמוך לכותלי הבית נחשב כמלא, משום ששם הדרך להניח ספסלים וקתדראות, או שגם באמצע הבית נחשב כמלא. ולמסקנת הגמרא כל קרקע הבית נחשב כמלא. ולכך ארובה דינה כחלון.

[משנ"ב ס"ק לו]
אִין הַנְּקִיבִים מְצַרְפִּין לָזָה³⁰].

30) ואם הסורגים מותקנים באופן שאם יסירו בשבת לא יעברו על

הַלְבוֹת שֶׁבַת סִימָן שֶׁבַע

המשך מעמוד רמא

לו, אינו נאסר. [וראה עוד ברמ"א לעיל (ס"י שנה ס"ג) שכתב, שאין מקום פטור ברשות היחיד. ולשיטתו לכאורה לא יתכנו דברי הלבוש. וראה בחזו"א (ארו"ח ס"י קג ס"ק כח) מה שכתב על דברי רמ"א שם].

[משנ"ב ס"ק פ]
שֶׁהֵיא אֲרָבְעָה טַפְחִים עַל אֲרָבְעָה טַפְחִים⁵⁶].

56) ואף שבהניח סולם מותר להשתמש כנגדו ואין צריך שיהיה ברחב שלבי הסולם ד' על ד' טפחים [אלא די שיהיה ד' טפחים באורך בלבד, וכמו שכתב הבה"ל ס"ח ד"ה כותל], מ"מ באצטבא צריך ד' על ד'. וראה לעיל ס"ק ע שביארנו טעם הדבר.

[משנ"ב ס"ק פג]
אָקֵל (כּוֹי' לְעָרֵב יְחַדְרָה⁵⁶].

56) מדין זה של אצטבא, הוכיח בביאור הגר"א (ס"י שנה ס"ב) שמדרגה

[שעה"צ ס"ק נא]

דְּכִין דְּלֵא גְבוּה עֲשֶׂה טַפְחִים וכו', לאו דְּשִׁתָּא היא⁶⁴].

54) פירוש, שמקום המיעוט נדון ככותל שאין רחבו ארבעה טפחים שהוא מקום פטור. וכתב החזו"א (ארו"ח ס"י צו ס"ק כב), שלפי זה מותר לטלטל מהכותל למקום שנתמעט, אלא שהקשה מדוע אין דנים את מקום המיעוט כחורי רשות היחיד, ויהיה אסור לטלטל מהכותל לשם [ובתוס' רבנו פרץ (עירובין עז, א, ד"ה כגון) הקשה, שיש לאסור להשתמש כנגד מקום המיעוט משום שפרץ לכותל שהוא מקום האסור לו להשתמש שם, ותיירץ, שהמקום שנתמעט נדון כחורי רשות היחיד, ולכך מותר להשתמש שם אף שאין מחיצות. ולכאורה לדבריו אסור לטלטל מהכותל למקום שנתמעט].

תיירץ נוסף כתב הגאון יעקב (עירובין שם), שכיון שהמקום שנתמעט הוא מקום פטור, אין זה מקום חשוב, ואף שנפרץ במלואו למקום האסור

מילואים הלכות שֶׁבֶת סִימָן שֶׁעַב המשך מעמוד הקודם

השליבה היא ד' טפחים במושכה ולא ברוחבה צריך שתגיע בפחות מג' לראש הכותל, אבל אם רוחב השליבה היא ד' טפחים על ד' טפחים שראוי לעמוד עליה ולעלות על הכותל, אין צריך שהסולם יגיע לראש הכותל, ומספיק שימעט את גובה הכותל מעשרה. דעה ב', היא דעת הר"מ, שכדי להשתמש בראש הכותל, די למעט את גובה הכותל מעשרה טפחים שבכך נחשב שתשמישו בנחת, ואין צריך שיגיע הסולם אל ראש הכותל, אבל כדי שיחשב פתח שיוכלו לערב ביחד, צריך שהסולם יגיע לראש הכותל. והטור והשו"ע פסקו כב' הדעות לחומרא, שההיתר להשתמש על גב הכותל הוא רק באיצטבא רחבה ד' על ד', וגם שכדי לערב יחד צריך שהסולם יגיע לראש הכותל.

ברוחב ד' על ד' אינה ממעטת את שיעור הכותל משיעור מחיצה עשרה טפחים. וביאר החזו"א (א"ח סי' צו ס"ק כט), שכונתו למה שפסק השר"ע שאצטבא שיש בה ד' על ד' אינה חשובה כפתח לערב יחד, הרי שהכותל לא נתמעט משיעורו. מאידך, דעת התרומת הדשן [הביא הרמ"א שם], שאם מילא עפר ברוחב ארבעה משני צידי הכותל, הרי הוא ממעט שיעורו.

[בה"ל ד"ה אבל]

כשני הפרושים שהוכא ברא"ש לחמ"א⁵⁷.

57) הרא"ש (עירובין פ"ז סי' ד) הביא שתי דעות, באיזה אופן אין הסולם מועיל אלא כשהוא מגיע לראש הכותל. דעה א', שאם רוחב

הלכות שֶׁבֶת סִימָן שֶׁעַב 482 המשך מעמוד 482

73) כזה

[משנ"ב ס"ק צה]
סלם כל-שהוא⁷⁴.

74) ושעור כובד הסולם, כתב החזו"א (א"ח סי' צו ס"ק כו) שצריך שיהיו בו את תנאי הסולם שנתבאר בשר"ע לעיל (סיח), דהיינו שיהיה בו ארבע שליבות, או שיהיו השליבות כבדות שאז כובדו קובעו [וראה מה שכתבנו לעיל ס"ק סו בשיעור כובד הסולם].

[משנ"ב ס"ק צא]

אָלֵא־אֵם־כֵּן הֵיזֵיז הוּא בְּפִחוֹת מְשֻׁלְשָׁה טַפְחִים לְרֹאשׁ הַכֹּתֶל⁷⁵.
75) וכדי להתיר לערב יחד, כתב החזו"א (א"ח סי' צו ס"ק כג) שלא מועיל סולם שרוחבו כל שהוא, אלא צריך שיהיה אורך שליבות הסולם לכל הפחות ארבעה טפחים. וכל זה לדעת השו"ע (סיט), אבל לפי דעת החולקים שהובאו בבה"ל שם (ד"ה אבל), אין צריך סולם אלא לסלק חיסרון מיעט באויר [שהרי לדין פתח די בהפרש פחות מ' כיון שהזו"י רחב ד' על ד'], ולענין זה אין צריך רוחב ד' ודי בכל שהוא, כמבואר בתוס' (עירובין עו, ב ד"ה אם), וכן מתבאר מדברי החזו"א (שם).

[משנ"ב ס"ק צח]
וְלֹא יִהְיֶה וְכִי⁷⁶.

76) בסעיף זה, לענין סולם שאצל הזו"י, כתב השו"ע שלא יהיה ג' טפחים בין שליבה לשליבה, ולעיל (סיח) לגבי סולם שבא להתיר לערב שתי החצרות יחד, לא כתב תנאי זה. וכתב הערוך השלחן (סכ"ב) ליטב, שלעיל מדובר בסולם שהוא קבוע, שאז נח לעלות עליו גם כשהמרחק בין שליבה לשליבה הוא יותר מג' טפחים, וכאן מדובר בסולם עראי, שרק אם המרחק בין שליבה לשליבה הוא פחות מג' טפחים נוח לעלות עליו. אולם ראה לעיל (סיק סג), שלדעת החזו"א בכל מקום צריך שהשליבות יהיו צמודות אחת לחברתה בתוך ג' טפחים, וגם כאן הצריך סולם שכובדו קובעו. וראה מה שכתבנו לעיל (סיק צה).

[שו"ע שם]

אָבָל סוּמְכוֹ אֶצְלוֹ לֹא⁷⁰.

70) כזה

[שו"ע שם]

שְׁהָרִי אֵין גְּבוּהַ עֶשְׂרֵה עַד הֵיזוּז⁷¹ וכו', וְאֵם הוּא גְּבוּהַ עֶשְׂרִים⁷².

71) ועובי הזו"י עצמו, כתב החזו"א (א"ח סי' צו ס"ק כה), שצריך שיהיה כולו בתוך פחות מעשרה טפחים מהקרקע, שהרי שיעור זה הוא כדי שיוכל לעלות מן הארץ על גבי הזו"י, ואם יש עשרה טפחים עד תחתית הזו"י, נמצא שכדי לעלות על הזו"י עולה יותר מעשרה טפחים. וראה עוד בהערה הבאה.

72) שיעור עשרים טפחים אלו, כתב הרטב"א (עירובין עח, א) שהם במדות שוחקות, שאם ימדוד בעצבות הרי גם הזו"י עצמו רחב משהו, ואם יניח הזו"י בדיק בסוף העשרה טפחים, יסאר פחות מעשרה טפחים עד ראש הכותל. החזו"א (שם) הקשה, שהרי כל הזו"י צריך להיות בתוך פחות מעשרה טפחים מהקרקע, ואם כן על כרחך נשאר עשרה טפחים מסוף גובהו של הזו"י עד למעלה, וצריך זיו נוסף כדי להגיע לראש הכותל [ראה הערה הקודמת], ונמצא שבכותל שגובהו עשרים טפחים, לעולם צריך שני זיוזים כדי להתיר להשתמש על גבו.

[שו"ע שם]

צָרִיךְ שְׁנֵי זִיזִין, אֶחָד בְּתוֹךְ עֶשְׂרֵה הַתְּחִתּוֹנִים וְאֶחָד לְמַעַל מִמֶּנּוּ בְּתוֹךְ עֶשְׂרֵה הָעֲלִיוֹנִים⁷³.

הלכות שבת סימן שעב

יחד עד שְׁנַיִעַע (פג) לְרֹאשׁ הַכֶּתֶל; וְאִם אֵין בָּהּ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, אֵינוֹ מוֹעִיל אֶפְלוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ (פד) כְּנִגְדּוֹ: י (פה) אֶבְיָה סֶפֶל שְׁנַיִשׁ בּוֹ (פו) אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה נְגֻבוֹת כֹּל־שָׁהוּא וּמַעֲט בּוֹ גְבוּהוּ מַעֲשֶׂרָה, מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּנִגְדׁ הַמַּעוֹט, וּבִלְבָד (פי) שְׁחִתְּבֵנוּ בְּטִיט: יא (פח) בְּנֶה אֶצְטָבָא עַל אֶצְטָבָא, אִם יֵשׁ (פט) בַּתְחֻנְוָה אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, אוֹ אִם אֵין בָּהּ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וְיֵשׁ בְּעֵלְיוֹנָה אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, (צ) *וְאֵין בֵּין זֶה לְזֶה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, מְהַנִּי לְהִתִּיר (צא) לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עֲלוּי, *אָבֵל לֹא מְהַנִּי לְמַהוּ פֶתַח (צב) לְעֶרֶב יַחַד: יב זֵיו (צג) הַיּוֹצֵא מִן הַכֶּתֶל וְיֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה (צד) וְהַנִּיחַ עֲלוּי (צה) *סֶלֶם כֹּל־שָׁהוּא, מוֹעִיל (ו) (צו) לְהִתִּיר לוֹ תִשְׁמִישׁ הַכֶּתֶל, וְהוּא (צז) שְׁלֹא תִהְיֶה שְׁלִיכָה הַתְחֻנְוָה גְבוּהָ מִן הָאֶרֶץ שְׁלֹשָׁה (צח) וְלֹא יִהְיֶה בֵּין שְׁלִיכָה לְשְׁלִיכָה שְׁלֹשָׁה, וְהוּא שְׁנַיִיחַ הַסֶּלֶם (צט) עַל־גֹּב הַיּוֹצֵא, *אָבֵל (י) סוֹמְכּוֹ אֶצְלוֹ לֹא70. יְכַל זְמַן שָׂאֵין גְבוּהַ הַכֶּתֶל עֲשָׂרִים טַפְחִים דִּי בְּזֵיו אֶתְד שְׁמַנְיָחוּ בְּאֶמְצַע, שְׁהָרִי אֵין גְבוּהָ עֲשָׂרָה עַד הַיּוֹצֵא71) וְלֹא גְבוּהָ עֲשָׂרָה מִמֶּנּוּ עַד רֹאשׁ הַכֶּתֶל; וְאִם הוּא גְבוּהָ עֲשָׂרִים72, צָרִיף שְׁנַיִ יִזְוִן, אֶתְד בְּתוֹף עֲשָׂרָה הַתְחֻנְוִים וְאֶתְד לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ (ק) בְּתוֹף עֲשָׂרָה הָעֲלִיוֹנִים73, (קא) שָׂאֵם הִיָּה הַיּוֹצֵא גְבוּהָ עֲשָׂרָה לֹא סָגִי לָהּ בְּסֶלֶם כֹּל־שָׁהוּא,

ד שם כְּנַמְרָא סֶפֶל
ז שם ט הַרְאִישׁ שְׁם
ח שם הַרְמִי י שְׁם
כְּנַמְרָא עֵז וְעִי
כ שְׁם

באר היטב

מגן אברהם: (י) סומכו. פרוש, שפמך הסלם לכתל אצל היזו, איכ לא הוי דף סלם דרנא לזיו:

באור הלכה

ריטב"א מצד יותר לשיטת הר"מ שהובא בראש"ש שפחמיר בזה, ועל-כן בשעת הדחק יש לסמוך להקל בזה: * וְאֵין בֵּין זֶה לְזֶה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים. משמע דאי יש בין זו לזו שלשה טפחים, אף דהעליונה לכד ר' תב ד' על ד' לא מהני משום דהני מעוט באורי, בן מבאר בפרוש רש"י והתוספות. ויפלא שלא הביאו האחרונים שיטת הרשב"א דסובר דאם העליונה לכד ר' תב ד' על ד' גס-כן מהני אף שגבוה מן הארץ, וכן נראה גס-כן דעת הרמב"ם בפרק ג מערובין הלכה ה ונצ"ח במגיד משנה שם שמתה ע"ה הרמב"ם70. לפי גרסתנו רבנו נתנאל שלפנינו, עין שם, בגרסתו בן, וכן בזה גסה, שכן משמע בפרוש רבנו נתנאל שלפנינו, עין שם, והרשב"א בחדושו מישב דבר זה71. אף לפי גרסתנו, עין שם] ובהלכה ו גבי דין דמעוט באורי גס-כן שמה מעוט, ובדבריהם מצאתי גם-כן באור רד"ע ומישב גם כן דבר זה אף לפי גרסתנו, עין שם, וגם הרשב"א בחדושו מסכים לשיטה זו, עין שם. אחר-כך מצאתי בפרוש רבנו נתנאל בענין דין בסוף דבריו שסובר גם כן דאם היה ר' תב ד' טפחים אף באורי מעוט, וכן הנאב"ד בהשגות בהלכה ו מוכח גם-כן דסובר הכי, וכמו שכתב בעצ"אלגסיס, וצריך עיון למעשה: * אָבֵל לֹא מְהַנִּי וכו'. עין מה שכתבנו מתחלה בדבור המתחיל 'אָבֵל: * סֶלֶם כֹּל־שָׁהוּא מוֹעִיל לְהִתִּיר לוֹ תִשְׁמִישׁ הַכֶּתֶל. עין במשנה בירוחה סע"ד קטן ע

בשבת72 אף-על-פי שנוהו ממילא הט"ט, דהיי טטול מן הצד ולא שמה כטול, וכל דבר הנשל בשבת אינו ממעט: יא (פח) בְּנֶה וכו'. סמוך לכתל, זו למעלה מזו, (מג) וְיֵשׁ אֶרֶץ בֵּינֵיהֶם: (פט) בַּתְחֻנְוָה אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. דאז היא עצמה מתרת להשתמש על הכתל74, ואף-על-פי שאין למעלה ממנה כלום, ובדלעיל בסעיף ט. ודע, דבעינן שיהא התחוננה על-כ"פנים (נט) בחוף שלשה טפחים סמוך לארץ75, דאי לא הכי הוי בכלל מעוט באורי ולא שמה מעוט: (צ) *וְאֵין בֵּין זֶה לְזֶה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים76. רוצה לומר, דאז מצרפינו לה גם האצטבא התחוננה, דהיי קלבדו (ס) וכאצטבא אחת זמינא המתחלת מן הארץ, (הצרה) קצרה מלמטה ורחבה מלמעלה, אָבֵל אִם הִיִּי רְחוּקָן זֶה מִזֶּה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים אֵין הָעֲלִיוֹנָה לְכַד מִתְרָת אִף שֶׁרְחֵבָה אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, דהא עומדת באורי, והתחוננה הסמוכה לארץ אין יכולה להמיר דהא לית בה ארבעה על ארבעה: (צא) לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עֲלוּי. על הכתל, שְׁהָרִי (סג) אֵין הַכֶּתֶל לְמַעְלָה מִהָאֶצְטָבָאוֹת גְבוּהָ עֲשָׂרָה טַפְחִים. ומירי שעשה האצטבאות רק מצד אֶתְד, וכמו שכתבנו לעיל בסעיף-קטן פא: (צב) לְעֶרֶב יַחַד. רוצה לומר, אֶפְלוּ (צג) אִם יִרְצֶה לְעֲשׂוֹת אֶצְטָבָאוֹת מִצַּד הַשְּׁנַיִם גַּם־כֵּן: יב (צג) הַיּוֹצֵא מִן הַכֶּתֶל. בתוף (סד) עֲשָׂרָה טַפְחִים סמוך לארץ: (צד) וְהַנִּיחַ עֲלוּי וכו'. רוצה לומר, שראשו העליון של הסלם סמוך על היזו: (צה) סֶלֶם כֹּל־שָׁהוּא74. רוצה לומר, שהוא סלם צר (סד) שְׂאֵין מִתּוֹקֵן אַרְבָּעָה טַפְחִים כְּעֵבִי הַשְּׁלִיכוֹת וְלֹא רְחֵב אַרְבָּעָה טַפְחִים בְּמַשָּׁף הַכֶּתֶל, מִקַּל מִקּוֹם מְהַנִּי, בֵּין עֲלִיוֹת עֲלוּי לְהַיּוֹצֵא עֲלוּי סֶלֶם (סו) דְרָנָא לְזֵיו וּמְצַטְרֵף עַם הַיּוֹצֵא, דְהֵי כְּדָבָר אֶתְד: (צו) לְהִתִּיר לוֹ תִשְׁמִישׁ הַכֶּתֶל. אָבֵל לְעֲשׂוֹתוֹ פֶתַח לְעֶרֶב יַחַד אֵינוֹ מוֹעִיל, אֶל־אִם־כֵּן הַיּוֹצֵא (סא) הוּא בְּפֻתוֹת מְשֻׁלְשָׁה טַפְחִים לְרֹאשׁ הַכֶּתֶל75, וְנִשְׁנַיִ עֲשֶׂה גַם־כֵּן בְּנֶה מַעֲבָר הַשְּׁנַיִ: (צז) שְׁלֹא תִהְיֶה וכו'. באורי: (צח) וְלֹא יִהְיֶה וכו'76. שְׂאֵו נַעֲשֶׂה הַיּוֹצֵא עַם כָּל הַשְּׁלִיכוֹת הַכֶּל אֶתְד וְכֵאלוֹ אֶצְטָבָא אַחַת שְׁנַיִשׁ בָּהּ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה מִלְמַעְלָה, שְׂמוּעֲלָת אִף־עַל־פִּי שְׂקָצְרָה מִלְמַטָּה, וְכַגֹּ'ל בְּסַעֲיָף יֹא: (צט) עַל־גֹּב הַיּוֹצֵא, אָבֵל וכו'. רוצה לומר, שסומך ראש העליון של הסלם בזיו, ולא שסומך הסלם לכתל אצל היזו כצדו אֶפְלוּ אִם הוּא תוֹף שֶׁלֵּשׁ לְהַיּוֹצֵא, דְאִם־כֵּן לֹא הִיִּי הֵךְ סֶלֶם דְרָנָא לְזֵיו: (ק) בְּתוֹף עֲשָׂרָה הָעֲלִיוֹנִים. וְשִׁיחֵי בְּפֻתוֹת מַעֲשָׂרָה טַפְחִים לְתַחְתּוֹן, וְגַם צָרִיף לְזֶה שְׁנַיִ סְלָמוֹת, אֶתְד מִן הָאֶרֶץ עַד זֵיו הַתְחֻנְוִין וְאֶתְד מִן הַתְחֻנְוִין עַד הָעֲלִיוֹן: (קא) שָׂאֵם הִיָּה הַיּוֹצֵא וכו'. רוצה לומר, שְׂאֵם נִגְבִּיָּה זֵיו

שער הציזן

(נד) בית-יוסף: (סג) ב"ח והגנ"א ומאמר מרדכי ותדמר משה והגנ"ו, וכן הסכימו הש"ו ואלה רבה לדינא, דלא כמגן אברהם70: (נא) רמב"ם ושאר פוסקים: (נו) מגן אברהם ושא"א: (נט) רש"י: (נז) דלא עירפא מעליונה שעומדת באורי: (ס) רש"י: (סא) ופשוט דאם יש בתחוננה לכד ר' תב ד' על ד' או שיש שלשה טפחים בין התחוננה להעליונה, בעינן שיהא מן התחוננה עד ראש הכתל פחות מעשרה טפחים. ואם על-ידי צרוף התחוננה עם העליונה, אין צריך אלא שיהא פחות מעשרה טפחים עד ראש הכתל מן האצטבא העליונה ולמעלה: (סב) פרי-מגדים ושא"א, וכן איתא ברא"ש: (סג) בדלקמה בסוף הסעף: (סד) מאמר מרדכי וצ"ח אלגסיס, ותפסו על עלת-שבת בזה, עין שם: (סה) רש"י: (סו) פרי-מגדים והגנ"ו ושא"א:

הַלְבוּת שֵׁבֶת סִימָן שַׁעַב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק פג]
לְרֹאשׁ הַכֶּתֶל^{65א}.

64) בטעם הדבר שהאצטבא העליונה שאין ברחבה ד' על ד' אינה ממעטת את שיעור האצטבא התחתונה, כתב החזו"א (א"ח סי' צו ס"ק כד) שכיון שכף הרגל נכנסת במרחק שבין האצטבאות, יכול לעמוד על התחתונה ולהשתמש בראש הכותל.

58) מלשון זה שכתב השר"ע שצריך שהאצטבא תגיע לראש הכותל, דייק החזו"א (א"ח סי' צו ס"ק כג) שאם בנה אצטבא אחת גבוהה פחות מ' טפחים, וטמוכה בתוך ג' לראש הכותל, הרי היא מועילה להיחשב כפתח בין החצרות. אולם כתב שם, שכיון שצריך שיגיע לראש הכותל ולא די ברוחב ד' על ד', טפחים להיחשב כפתח [לדעת השר"ע על פי המהר"ם]. על כן צריך שלא יהא הפסק ג' טפחים מהקרקע ובין שליבה לשליבה עד ראש הכותל.

65) כלומר, שצריך שלא יהא אורך ג' טפחים בין תחילת האצטבא לקרקע, אף על פי שבצירוף עובי האצטבא יש יותר מג' טפחים לקרקע. וטעם הדבר, משום שמדובר באצטבא רחבה ד' על ד' שיכולה למעט גם כשהיא גבוהה יותר מג' טפחים, ורק שאם היא גבוהה יותר מג' טפחים נחשב מיעוט באורך, ולכן די שתחילתה תהיה בשיעור לבד לקרקע. ואינו דומה לסולם שצריך שהמרחק בין השליבות לא יהיה ג' טפחים, כמבואר בחזו"א (שם ס"ק כג).

[משנ"ב ס"ק פה]
כֶּפֶה סָפֵל וְכוּ^{65ב}.

59) החידוש שבהלכה זו [אף שבכל פריטה היא דומה לאצטבא], ביאר הריטב"א (עירובין עז, א ד"ה אמר רב נחמן) שכלים שחיברם לקרקע ממעטים את שיעור הכותל, אף שאם לא חיברם אינם יכולים למעט אפילו כשיחדם לכך, ולא גזרו בהם חיבר אטו לא חיבר.

[משנ"ב ס"ק צ]
וְאֵין בֵּין זֶו לְזֶו שְׁלֹשָׁה טַפְחִים⁶⁶.
66) צורת מדידת ג' טפחים אלו, כתב החזו"א (א"ח סי' צו ס"ק כג), שמודדים מהצד העליון של האצטבא התחתונה לצד התחתון של האצטבא העליונה.

[שעה"צ ס"ק פח]

וְכֵן הַסְּבִימוּ הַטָּ"ו וְאֵלֶּיָּה נִכְּה לְדַיְנָא, תָּלֵא כְּגַמְנָא אַבְרָהָם⁶⁰.

[ביה"ל ד"ה ואין]
וְצֵן כְּמִידֵי מִשְׁנָה שֶׁם שְׁתַּמָּה עַל תְּרַמְפִּי⁶⁷.

60) שחילק בין ספל שאינו מבטלו לאורך שמוותר להשתמש בכותל רק כגודו, לבין אצטבא שהוא מבטלה לאורך ולכך מותר להשתמש בכל הכותל. והפמי"ג הקשה (משנ"ב ס"ק ז), שהרי בהניח סולם (לעיל ס"ח) מותר להשתמש בכל הכותל אף שאינו מבטלו שם. ותירץ, שדוק בסולם מותר, כיון שראשו מגיע לראש הכותל, מה שאין כן ספל.

67) כוונתו לדברי הרמב"ם שפסק (פ"ג מהל' עירובין ה"ה), שאם השליבה התחתונה אינה רחבה ד' טפחים, ובינה לבין העליונה אין ג' טפחים, מועיל להחיר להשתמש על הכותל, ומוזה דייק הביה"ל כאן שלדעת הרמב"ם מועיל גם אצטבא גבוהה ג' טפחים מהקרקע, שהרי לא הזכיר שתהיה בתוך ג' טפחים לקרקע, והזכיר שיעור ג' טפחים רק בינה לעליונה כדי להשלים שיעורה לד' טפחים, וכן לא הזכיר שצריך שתהיה העליונה רחבה ד' טפחים. והקשה המגיד משנה, שבגמרא מפורש שצריך שיהיה בעליונה ד' טפחים.

[משנ"ב ס"ק פז]

שִׁיחְבָּרְנוּ בְּטִיט⁶¹ וְכוּ', שְׁאָזוּ אֵי אֶפְשָׁר לְטָלוֹ מִשֶּׁם בְּשִׁבְתָּם⁶² וְכוּ', מִתָּר לְטָלוֹ לְהַסְפֵּל בְּשִׁבְתָּם⁶³.

[ביה"ל שם]
וְהַרְשִׁיבָא כְּחֵדִישִׁי מִיֵּשֶׁב דְּכָר וְהָ⁶⁸.

61) ואם הספל כבד עד שאינו ניטל ביד אחת, הסתפק הפמי"ג (א"א ס"ק יח) אם כובדו קובעו וממעט אפילו אם אינו מחובר בטיט, ונשאר בצ"ע. [וראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק ט) בשיעור הכובד הנצרך בסולם].

68) שפירש את דברי הגמרא (עירובין עז, ב) שאם אין בתחתונה לבדה ארבעה ויש בעליונה, היינו שיש בתחתונה ארבעה רק בצירוף העליונה, וכיון שאין ביניהם ג' טפחים, הם מצטרפים מדין לבדו כאצטבא אחת עקומה, וממעטים את שיעור הכותל. החזו"א הקשה (א"ח סי' צו ס"ק כד), איך אפשר לצרף את שתי האצטבאות, והרי אי אפשר לעמוד על שתיהם יחד ולהשתמש בכותל.

ואם כפה עריבה שלשין בה, שאסור לטלטלה משום מוקצה [כיון שהיא כלי שמלאכתו לאיסור], כתב הפמי"ג (שם) שאינה ממעטת, משום שמותר לטלטל את העריבה לצורך גופה ומקומה.

62) בטעם האיסור לטול את הספל נחלקו הראשונים. רש"י פירש (עירובין עז, א, ד"ה דאית) בהוה אמינא של הסוגיא שם, שמדובר בספל שיש לו אוגנים שאסור לטולו משום שדומה לחופר. וכתב הריטב"א (שם ד"ה ופרקינן), שלמסקנת הגמרא שמדובר באופן שהספל מחובר שצריך דקר כדי לטולו, איסורו הוא מן התורה משום חופר ולא מדרבנן, והביא שיש אומרים שנחשב למלאכה שאינה צריכה לגופה, ואיסורו רק מדרבנן. ועד הביא, שמקצת מרבתי פירשו שנחשב מלאכה דאורייתא, כיון שהקרקע שלו וכשמוציא את הספל הוא מתקן את קרקע הבית, ובוה דינו של אינו מתכוין כמתכין.

[ש"ע סי"ב]
וְהוּא שְׁנִיית הַסָּלֵם עַל-גַּב הַדְּיִי⁶⁹.

63) הטעם שהספל לא נעשה בסיס לטיט, ביאר המ"א (ס"ק יח) וכן כתב הערוך השלחן (סי"ט), שאין הספל משמש את הטיט, אלא אררבה הטיט משמש את הספל. וכעין סברא זו כתב המשנ"ב במקום אחר (סי' שיא ס"ק כט) לגבי צנן שטמן כעפר, שכיון שאין כוונתו שהצנן יישמש את העפר אלא אררבה העפר וישמש את הצנן, אין הצנן נעשה בסיס. וכן כתב לגבי המטמין את הקדרה בצמר (סי' רנט ס"ק ט), שאין כיסוד הקדרה נעשה בסיס לצמר, משום שאין הכסוי תשמיש לצמר אלא הצמר משמש את הקדרה לחממה.

[משנ"ב ס"ק פט]

מִתְרַת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ עַל הַכֶּתֶל⁶⁴ וְכוּ', בְּחוּף שְׁלֹשָׁה טַפְחִים סְמוּךְ לְאַרְבָּעִים⁶⁵.

24 המשך במילואים עמוד

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שַׁעַב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק קב]

כְּדֵי שְׂיִהֶיָה רְאוּי לְהַעֲמִיד סֵלֶם עַל זֵיו הַתְּתָחוּן?⁷⁷

של איסורי שבת התירו בבין השמשות, אבל לא איסורי שבות אחרים. חילוק נוסף כתב העולת שבת (ס"ק יב), שאילן כיון שאיסורו רק משום שבות, נשאר בו שם פתח ורק 'אריה הוא דרביע עליה', מה שאין כן אשירה שאיסורה מן התורה, אין עליה שם פתח כלל.

[משנ"ב ס"ק קיג]

לא גָּזְרוּ עַל שְׁבוֹת שֶׁל דְּבָרֵיהֶם?⁸¹

81) ואף שאסור בשבת לעלות על האילן, ואם כן הפתח אינו ראוי לכל השבת, כתב המג"א (ס"ק כד) שמועיל מדין 'שבת שהותרה הותרה', וכמו שפסק השו"ע לקמן (סי' שעד ס"א). ובשו"ת רעק"א (מהדו"ק סי' יד) הקשה, שלא נאמר דין 'שבת שהותרה הותרה' באופן שהמחיצה אינה ראויה לכל השבת, וכמו שפסק הרמ"א לעיל (סי' סשה ס"ז), ואם כן גם אילן זה, הואיל ואסור לעלות עליו בשבת, נחשב שאינו ראוי לכל השבת, ותיירץ, שכיון שהאילן קיים לכל השבת ורק מחמת איסור לא יוכלו לעלות עליו, אם כן נשאר שם פתח עליו, ואומרים 'שבת שהותרה הותרה' אף שעומד להאסר, וכעין זה כתב החו"א (או"ח סי' צו ס"ק לא).

תירוצו אחר כתב התוספת שבת (ס"ק מז), שבמקום שהקלוקל של שבת (דהיינו האיסור לעלות באילן) לא שייך בבין השמשות, אומרים 'שבת שהותרה הותרה', ורק לענין קלוקל שהתקלקל בשבת (כגון שעומד להיטות על ידי נברין) שקלוקל זה שייך שידיה גם בבין השמשות, בזה אין אומרים 'שבת שהותרה הותרה', וטעמו הוא כיון שבבין השמשות ההיתר הוא מוחלט.

[משנ"ב ס"ק קטו]

לא תִּישֵׁן לְזָהָב?⁸²

82) ואין אומרים בה 'כתותי מכתת שיעוריה' ולא יחשב כפתח, כמו שאומרים לגבי קורה שעשאה מעצי אשירה, שפסק השו"ע לעיל (סי' שסג ט"ז) שהיא פסולה משום ש'כתותי מכתת שיעורה'. ובטעם החילוק כתב התוספת שבת (ס"ק מז), שקורה כיון שעיקר שיעורה הוא משום חשיבות, שייך לומר בה 'כתותי מכתת שיעורה', אבל אילן לא שייך לומר בו כן כיון שלמעשה ראוי לעלות, ויש שם סולם עליו.

[משנ"ב ס"ק קטז]

הֵתֵם רַק מְשֻׁם סִיג וְגָדְרִי?⁸³

83) תירוצו אחר כתב התוספת שבת (ס"ק מח), שמה שהחמיר השו"ע שלא לעלות על אילן יבש, מקורו הוא מדברי הרמב"ם (פכ"א מהל' שבת ה"ז), וכאן לדעת הרמב"ם [שהיא הדעה ראשונה] האילן נחשב לפתח משום שלא גזרו על שבות בין השמשות. והרא"ש שפסק שאילן לח לא נחשב לפתח, הרי הוא מתיר לעלות בשבת על אילן יבש, ונמצא שלב' השיטות אילן יבש נחשב לפתח, ובדינים שהם מדרבנן אין לנו להחמיר כחומרת ב' השיטות. וכעין זה כתב התורת חטאת (כלל ל דין יג).

[משנ"ב שם]

שְׂמַצְדֵּד לְהִלְכָה פֶּסֶכְרָא הָרְאוּשׁוֹנָה?⁸⁴

84) ואם בחצר אחת יש אילן ובחצר השנייה העמידו סולם וכן המשך במילואים עמוד 25

77) לשון זו, כתב החו"א (או"ח סי' צו ס"ק כו) שאינה מדוקדקת, שהלא אין די שיהא ראוי להטיל סולם, אלא צריך שיטיל סולם שיהיה גם כן קבוע, וכן שיהא ראוי לעמוד. אלא שהקשה על דין זה, שהרי לעיל (ס"ח) פסק השו"ע שסולם זקוף ממעט, ומדוע כאן הצריך שהזוים יהיו זה שלא כנגד זה, ותיירץ, א. שאם הזוים יעמדו זה כנגד זה, אין ראוי לעמוד על הזוים בוקיפה. ב. שבסעיף זה אין ההיתר משום הסולם, שהרי רוחבו כל שהוא, אלא משום הזוים, וכדי שלא יחשב למיעוט באויר, צריך שהסולם והזוים יחשבו כאחד, ואינם נחשבים כאחד אלא כשהסולם עומד בצורה קבועה.

[שו"ע ס"ג]

וְהִרְחִיקֶם זֶה מִזֶּה כְּדֵי שְׂיִהֶא בְּשִׁנְיָהֶם אֲרָבְעָה וּמֵלֵא הָאֵוִיר שְׂבִינְיָהֶם בְּקִשׁ?⁷⁸

78) כזה

[שו"ע שם]

וְאֵם הַעֲמִיד הַסֵּלֶם בְּאֲמָצַע וְהִקְשׁ מִן הַצְּדֵי?⁷⁹

79) כזה

[שו"ע ט"ו]

שְׂאָסוּר לְעִלוֹת עֲלֶיהָ מִן הַתְּרִיחָה?⁸⁰

80) ואף אם היה איסור זה רק מדרבנן, כתב הרעק"א (גליון שו"ע) שגם כן לא נחשב פתח, ומה שכתב השו"ע שאסור לעלות עליה מן התורה הוא לרווחא דמילתא. ואינו חומה לאילן, משום שרק שבות

הלכות שבת סימן שעב

רמב

באר הגולה

ל שם ע"ח בעיא
בפניא תפשיא
מ שם נ שם ע"ח
בעיא ורב יוסף
מריה וכדאמר לה
רבה ס תפשיא דאמר
בשם רבי אליעזר
ואיקא דאמר בשם
רבי יוחנן שם
ע משנה שם פ שם
בפניא צ שם בפניא

(קב) והוא שלא יהיו היזיון זה כנגד זה שראוי להטיל סלם מזה לזה: יג להעמיד שני סלמות זה בצד זה ולא היה בשניהם משך ארבעה, והרחיקם זה מזה כדי שיהא בשניהם ארבעה (קג) ומלא האויר בשניהם בקש⁷⁸, אינו מועיל לא להתירו להשתמש עליו ולא לערב יחד, שמקום מעמד הרגלים הוא באמצע הסלם ואין ראוי לעלות בקש. ואם העמיד הסלם באמצע (קד) והקש מן הצד⁷⁹, (קה) מהגי בין להתירו להשתמש עליו (קו) בין (ס) לערב יחד: יד אין הסלם רחב ארבעה (קו) וחקק אצלו כפתל להשלימו לארבעה, (קח) די לו (קט) שחק בגבה עשרה. ואם לא העמיד סלם כלל אלא חקק כפתל כמין שליבות של סלם לעלות בו, (קי) צריך שחק (קיא) בכל גבה הכתל, (קיב) ומועיל בין להתיר תשמיש בין לערב יחד: טו יהיה אילן בצד הכתל ועשהו סלם לכתל, (קיג) אם רצו מערבין אחד; אבל אם עשה אשה סלם לכתל, אין מערבין אחד, מפני שאסור לעלות עליה מן התורה⁸⁰, שהרי אסורה בהנאה. ויהא"ש ז"ל כתב בהפך, (קיד) דאילן אינו מועיל (קטו) ואשרה מועלת, והוא שתהא (ט) (קטו) יבשה: טז (קיו) *חרין שבין שתי חצרות (קיא) עמק עשרה (קיט) ורחב ארבעה⁸⁵, אין יכולין לערב יחד אפלו מלא (קכ) תבן וקש (קכא) *כל זמן שלא בטלו. [*] ואם היה (קכב) מלא עפר וצורות, (קכג) אפלו סתמא

באר היטב

(ס) לערב. הנו משמגיע לראש הכתל, כמ"ש ס"ח: (ט) יבשה. צ"ע, דבריש [*] ואם היה מלא עפר כו'. עין בשו"ת אמונת ישראל שכתב מדברי הר"ר יוחנן

באר הלכה

מה שכתבנו בשם הבית מאיר, והוא הריז כענינו: * חרין שבין שתי חצרות. והוא הריז אם היה חרין קוץ מסקים בחצר אחד על-פני כל ארבו ויש בו דיריון מקאו ומקאו, דנעשה על-דיריה לשני חצרות רש"י, ופשוט הוא: * כל זמן שלא בטלו. ורעה לומר, אפלו ירדו לנו שאין עומד לפנותו מפני שאין צורך לו, כל זמן שלא בטלו בפיר לפרוש רש"י. לפרוש רבנו תנאל כל זמן שלא הסכים מלבו לנה [כן מוכח בספק ובפוסקים שם]. ועוד במקור פסוקי שם. דברכים וקטנות

משנה ברורה

המתחנן גבוה עשרה מן הארץ וכן אם היו העליון ירחיקו עשרה טפחים מהזיו המתחנן לא סגי לה בסלם כלישהו, (ס) אלא שיהיה כמשמו ארבעה טפחים: (קב) והוא וכו' זה כנגד זה. אלא יהיו משוכים זה מזה, כדי שיהיה ראוי להעמיד סלם על זיו המתחנן⁷⁷ ולסמכו בשופע על זיו העליון: יג ומלא האויר בשניהם בקש. ששצאן (סג) כעין שליבות: (קד) וחקש מן הצד. וכו' בשלם השעור (סט) משך רחב ארבעה טפחים להסלם: (קה) מהגי וכו'. וזע"ה

(ולעלות: (קו) בין לערב יחד. אם מגיע (עא) לפחות משלשה טפחים לראש הכתל ועשה בן גס בחצר השנית, וכן בכל הסימן היבא שנוצר לערב יחד מרי עשה בן גס בחצר השנית: יד (קו) וחקק אצלו כפתל. כגון שזקף הסלם בישר וחקק מקאו ומקאו כפתל שהיה עב, ועשה כמין (עב) שליבות להשלים השעור של רחב ארבעה טפחים: (קח) די לו וכו'. פרוש, אבל הסלם בעצמו צריך שיעלה עד ראש הכתל על-כל-פנים פחות משלשה טפחים, וכג"ל בסעיף ח: (קט) שחק בגבה עשרה. שנהו (עג) שעור גבה פתח. ואף-על-פי שהכתל גבוה הרבה ושם אין הסלם רחב ארבעה טפחים, אין בכך כלום, (עד) שהרי יכול לעלות לראש הכתל בסלם אף-על-פי שאין ברחבו ארבעה: (קי) צריך שחק. ברחב ארבעה בכל גבה הכתל, (עס) דבנה אין נוח כל-כף לעלות כמו בשליבי סלם: (קיא) בכל גבה הכתל. ואמנם אם נשאר מן הגבה רק פחות משלשה טפחים שלא חקקו, מסתברא גם-כן דמהגי פמ"א: (קיב) ומועיל וכו'. זה קאי (עו) גם ארישא: טז (קיג) אם רצו מערבין אחד. שאין אסור לעלות על סתם אילן בשבת אלא מדברי סופרים, וכבין השקמות, שהוא שעת קניית הערוב, לא גזרו על שבות של דבריהם⁸¹: (קיד) דאילן אינו מועיל. דכיון (עז) שאסור לעלות בו בשבת והאסור בא מכת שבת, ואף ימיר דבר לשבת, דהוי לה כענין סותרין: (קטו) ואשרה מועלת. הואיל ולית בה משום אסור שבת, אף-על-גב שיש בה אסור אחר שהוא אסור עבודת-גללים, לא חישבן לזה⁸², (עט) דמכל מקום פתחא הוא, ואריה דרביע עלה: (קטז) יבשה. שאין בו פרוח ועליו ונעפים, דאז לא חישבן שמא יחלש ויפטר לעלות עליו בשבת מריא אי לאו משום אסור אשרה. ועין לעיל סימן שלו דיש לזהר שלא לעלות אפלו באילן יבש, (עט) התם רק משום סג וכו'⁸³, שלא יבוא להקל בשאר אילנות. ועין באילנה רבה שמצדד להלכה בפסקא הראשונה⁸⁴, שהיא דעת הרבה פוסקים: טז (קיו) חרין שבין שתי חצרות. פרוש, שלא היה ביניהן שום מחיצה המפסקת רק חרין בעלמא: (קיא) עמק עשרה וכו'. ששכש שמחיצה שגובה עשרה מפקקת בין הרשות, בן חרין שהוא עמק שעור זה גם-כן (פ) מסלק הרשות. ומרי שהחרין הולך בכל ארך החצרות מקצה אל קצה, דאם נחקר ארבעה טפחים נחשב אותו מקום כפתח⁸⁶, וכדלקמה בסעיף י: (קיא) ורחב ארבעה. טפחים, דפחות מקאו (פא) נוח לסקען משפתו אל שפתו⁸⁷ ולא חשוב הפסק⁸⁸, וגם זה מרי שהיה (פב) כל שטח החרין רחב ארבעה טפחים, וכדמוכח לקמה בסעיף י: (קכ) תבן וקש. שראוי למאכל בהמה, (פג) דאם היה תבן וקש סרוח שאין ראוי למאכל בהמה, דינו כעפר ואפלו סתמא נמי מבטל: (קכא) כל זמן שלא בטלו⁸⁹. כפרוש (פד) ואמר לא שקילנא מהכא. ויש אומרים שאפלו לא אמר בפיו (פה) רק שהסכים בלבו לזה, גם-כן ממילא מתבטל: (קכב) מלא עפר וכו'. הנו כל ארך החרין, או על-כל-פנים ביותר מעשר אמות [דאי לאו הכי הוי כפתח ואם רצו מערבין שנים]. ודע, דמה שכתב 'מלא עפר' הוא (פו) לא דוקא, דאם מעט עמקו מעשרה גם-כן דינא הכי: (קכג) אפלו סתמא. דעפר וצורות (פו) בחרין מסתמא מבטלין

שער הציון

(ס) וכו' די להשתמש כאלו מגיע לראש הכתל אף שאין בעיני שליבותיו רחב ארבעה טפחים [מאמר-מרדכי ועציר-אלמוגים]: (סא) רש"י: (סב) רש"י: (ע) שם: (עא) אחרונים: (עב) רש"י: (עג) רש"י: (עד) וכל-שכן אם יש לו סלם שמלמטה עד עשרה טפחים הוא רחב ארבעה טפחים והולך ומתקצר בראשו דמהגי פמ"א: (עז) גמרא: (עח) גמרא: (עט) לכוש: (עו) לכוש: (עא) גמרא: (עב) אלה רבה והג"א, למרן קשית הפגן-אברהם: (פ) ונחשב למחיצה גמורה, אבל אם אינו [נעמק] עשרה או שאינו רחב ארבעה טפחים אינו נחשב למחיצה כלל ומערבין אחד ואין מערבין שנים [ריטב"א]: (פא) רש"י וריטב"א: (פב) דאם היה החרין פחות מרחב ארבעה טפחים כמשך ארך ארבעה טפחים, נחשב אותו המקום כפתח ויכולין להתעבר יחד: (פג) אלה רבה בשם עבודת-הקדוש: (פד) רש"י בערוכין דף עט עמוד א ויבסקה דף ד עמוד א דבור המתחיל 'תבן' ואור ורע: (פה) בן מוכח מברנו תנאל בספק דף ד הריטב"א שם ויבטענת צינא המפויסם את חדושי שם בשם הרשב"א: [פז] רמב"ם, הלפלא שלא העירו אחרונים דבר זה, אחר-כך מצאתי שהעיר זה במאמר-מרדכי, ופשוט: (פח) רמב"ם, וכדאיתא בש"ס בתרדעא דרב אשי. ומה שדקדק וכתב 'מחרין', אמת לאפוקי בבית או בספה לענין גבוה יותר מעשרים אמה ומעטו בעפר דמסתמא לאו מבטלין הו, וכדלקמן בסיומן חרלג סעיף ד, עין שם: